

2. Balcaen S. 35 years of studies on business failure: an overview of the classic statistical methodologies and their related problems / S. Balcaen, H. Ooghe // The British Accounting Review. – №38. – 2006. – P. 63–93.

3. Zavgren C. Assessing the vulnerability to failure of American industrial firms: a logistic analysis / C. Zavgren // Journal of Business Finance and Accounting. – №12(1). – 1985. – P. 19–45.

4. McLeay S. The sensitivity of prediction models to the non-normality of bounded and unbounded financial ratios / S. McLeay, A. Omar // British Accounting Review. – №32. – 2000. – P. 213–230.

5. Barnes P. Methodological implications of non-normality distributed financial ratios / P. Barnes // Journal of Business Finance and Accounting. – №9(1). – 1982. – P. 51–62.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАНЯ УМИСНОГО БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

*Торкатюк В.І., д.т.н., заслужений професор Харківського національного
університету міського господарства ім. О.М. Бекетова,
Парамонова О.В., аспірант кафедри фінансів та кредиту,
Харківський національний університет будівництва та архітектури,
м. Харків, Україна*

Сьогодні для України як правової держави, інтегруючої себе в Європейське світове співтовариство, особливого значення набуває проблема ведення добросовісної підприємницької діяльності та цивілізованого розвитку бізнесу, особливо, якщо враховувати, наскільки в перехідний період загострилося питання переділу власності.

Серед найбільш значущих завдань сьогодні - попередження незаконних процедур банкрутства. Таким чином, виникає гостра необхідність створення ефективної системи боротьби із незаконним переділом власності шляхом розроблення та проведення цілого комплексу заходів щодо ефективного управління у кризових ситуаціях.

Провадження у справах про банкрутство регулюється Законом України від 14 травня 1992 р. № 2343-ХІІ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Господарським процесуальним кодексом України, іншими законодавчими актами України.

На даний час проблема забезпечення економічної безпеки підприємств у разі можливості умисного банкрутства входить в число найактуальніших проблем антикризового управління. Це викликано, насамперед, поширеністю такого явища як банкрутство, яке спеціально обрано як засіб для досягнення корисливих цілей, а також, слабкою доказовою базою навмисного банкрутства з причини недостатньої розробки економічних положень і правових норм, які його характеризують.

Банкрутство є результатом розвитку кризового фінансового стану, коли підприємство проходить шлях від епізодичної до стійкої (хронічної) нездатності задовольняти вимоги кредиторів, у тому числі по обов'язковим платежам до бюджету та позабюджетні фонди.

Зрозуміло, що сьогоденні економічні проблеми мають специфічні форми прояву. Однак, як свідчить світова практика, банкрутство - неминуче явище будь-якого сучасного ринку, який використовує неспроможність як ринковий інструмент перерозподілу капіталу і відображає об'єктивні процеси структурної перебудови економіки.

В сучасних умовах у практичній діяльності підприємств виникають конфлікти між власниками підприємств і кредиторами. Виникнення конфлікту викликано, насамперед, різницею інтересів, які загострюються в кризовій ситуації. Звідси виникають проблеми, пов'язані з управлінням підприємством, ростом загрози економічної безпеки для цього підприємства.

В свою чергу, проблеми загострюються ще й тому, що існуючі методики експертизи та оцінки навмисного банкрутства мають недоліки і не розроблені в повній мірі.

Злочини у сфері умисного банкрутства приносять величезну шкоду як кредиторам так і підприємству - боржнику. Між тим, визнання банкрутом констатує лише факт банкрутства, але не виявляє механізми його виникнення і не сприяє розробці заходів щодо їх запобігання.

Крім того, чинним законодавством не передбачено таке поняття як умисне банкрутство.

Між тим, Кримінальним кодексом України до 15.11.2011 року [1], а саме: статтю 218 передбачалась кримінальна відповідальність за фіктивне банкрутство. Зазначеною нормою законодавства визначалось, що фіктивне банкрутство це завідомо неправдива офіційна заява громадянина - засновника (учасника) або службової особи суб'єкта господарської діяльності, а так само громадянина - підприємця про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів і зобов'язань перед бюджетом, якщо такі дії завдали великої матеріальної шкоди кредиторам або державі.

Слід зазначити, що Законом України від 15.11.2011 № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» [2], у Кримінальному кодексі України виключені статті 218-221, якими передбачалась кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані з неправомірними діями у разі наявності ознак фінансової неспроможності суб'єктів господарської діяльності. Із набранням чинності цим Законом відповідальність за порушення законодавства, передбачених зазначеними нормами законодавства, була декриміналізована.

Між іншим, Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено статтю 166 -17, яка аналогічно визначає поняття «фіктивне банкрутство», за яке передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від семисот

п'ятдесяти до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3]. Таким чином, зазначене правопорушення вже не може вважатись злочином.

Але не є секретом те, що через процедури банкрутства здійснюється переділ власності, оскільки за допомогою навмисного банкрутства можуть бути знищені навіть працюючі, фінансово-стійкі підприємства.

Організаторами так званого умисного або, інакше кажучи, фіктивного банкрутства, можуть виступати керівники (власники, засновники), головні бухгалтери та інші службові особи підприємств, які координують діяльність підприємства та відповідають за правильне ведення й зберігання документів бухгалтерського обліку, а також акціонери, арбітражні керуючі, керівництво фінансово-промислової групи, представники державних органів, які можуть бути зацікавлені в банкрутстві підприємства або діють в інтересах його керівництва.

Під поняттям «умисне банкрутство» слід розуміти умисне створення або збільшення неплатоспроможності, в особистих інтересах або інтересах інших осіб, керівником або власником промислового підприємства в результаті проведення збиткових угод, які призвели до визнання підприємства - боржника банкрутом, що заподіяло шкоду кредиторам або власникам.

Для доведення до банкрутства, як правило, використовують полулегальні схеми.

Деякі науковці пропонують згрупувати їх наступним чином [4] :

1. Схеми, що ґрунтуються на штучному створенні кредиторської заборгованості. Спочатку фальсифікується заборгованість підприємства перед зовнішніми кредиторами, причому розмір вимог кредиторів значно завищений порівняно з основним боргом за рахунок сплати штрафних санкцій, відшкодування збитків тощо.

2. Схеми, пов'язані з різними формами реорганізації підприємства. Під час реалізації цих схем здійснюють розподіл єдиного майнового комплексу за декількома підприємствами у вигляді внесків до статутного фонду новостворених компаній в обмін на отримання збільшеної частки акцій у них; передають контрольний пакет акцій новостворених підприємств іншим компаніям та інш.

3. Схеми, що ґрунтуються на завідомо збиткових операціях. До найчастіших можна віднести такі, як: відчуження за заниженими цінами на користь інших фізичних або юридичних осіб; укладання угод, пов'язаних із використанням застави як обов'язкової умови забезпечення зобов'язань перед кредиторами; укладання договорів про надання маркетингових, консалтингових, юридичних послуг, умови яких не відповідають фактичній вартості наданих послуг; списання коштів або майна підприємства на придбання цінних паперів, що не мають реальної ринкової вартості та інш.

4. Схеми, пов'язані зі свідомим веденням хибної управлінської політики, які призводять до істотних збитків [5].

Отже, виявлення ознак умисного банкрутства є складною процедурою, тому що найчастіше злочинні дії маскують під виглядом звичайних господарських операцій.

Такі неправомірні дії важко виявити без застосування спеціальних методів. Основна проблема у виявленні навмисного банкрутства пов'язана, перш за все, і з недостатньою розробкою методичного забезпечення експертизи навмисного банкрутства.

Таким чином, в сучасних умовах здійснення господарської діяльності забезпечення економічної безпеки підприємств можливо лише в результаті своєчасного виявлення ознак умисного (фіктивного) банкрутства на основі вдосконалення методики експертизи та оцінки умисного банкрутства підприємств. У зв'язку з цим необхідна розробка науково-методичного забезпечення експертизи та оцінки умисного банкрутства підприємств: показників оцінки, інструментів, що використовуються при проведенні експертизи, методики проведення експертизи та алгоритму проведення даної оцінки.

Слід підкреслити, що саме розв'язання різних схем навмисного створення збитковості, що призводить до фіктивного (умисного) банкрутства суб'єктів господарської діяльності, є одним із першочергових завдань на шляху подолання такого негативного явища, як фіктивне банкрутство.

Список літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

2. Закон України від 15.11.2011 № 4025-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4025-17>.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

4. Лекарь С.І. Фіктивне банкрутство як загроза безпеці податково-боргових відносин / С.І. Лекарь, Н.М. Михальчук // Фінанси України. - 2013. - N 12. - С. 33-41.

5. Чернявський С.С. Кримінальне банкрутство: актуальні проблеми протидії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/jornal/1515>.